

Lustrum

Sollemnia aedificii a. D. MCMXI inaugurati

Separatum

Lustrum

Ménesi út 11–13.
Sollemnia aedificii a.D. MCMXI inaugurati

Ediderunt
László Horváth, Krisztina Laczkó, Károly Tóth,
et
András Péterffy (Appendix)

Typotex Kiadó–Eötvös Collegium
Budapest, 2011

Sumptibus NKA

nka
Nemzeti Kulturális Alap

© Auctores et compositores, 2011
ISBN 978 963 279 441 9

Lócsi Levente

Karsai György

Professzor, Collegium Budapest

A Collegium Budapest kutatói közössége megtiszteltetésnek tartja, hogy születésnapjára ünnepségén köszönheti a legnagyobb múltú, a tudományról, kutatásról, tanár- és tudósképzésről hozzá hasonló *ars poeticát* valló, kiemelkedő színvonalon működő, nemzetközi hírű hazai intézményt, az Eötvös Collegiumot. Természetesen már maga a *collegium* névazonosság sem lehet egyszerű véletlen: amikor a Collegium Budapest 1991-ben megalakult – első Institute for Advanced Study-típusú tudományos intézetként Közép-Kelet-Európában – jelentős nemzetközi összefogás és magánszponzorok összefogásának eredményeként, a Magyar Tudományos Akadémia, a magyar kormány, élén Antall József miniszterelnökkel és Göncz Árpád köztársasági elnök támogatásával, azonnal legfontosabb célkitűzései között szerepelt egy olyan tudományos kutatóprogram-rendszer (és a hozzá kapcsolódó intézményi struktúra) felépítése, amelyben kiemelt hangsúlyt kap a hazai és a külföldi társintézményekkel való sokoldalú együttműködés. Tizenkilencedik éve működik a Collegium Budapest Magyarországon, a volt budai Városházán, és ez alatt az idő alatt nem kevesebb mint 700 tudós (köztük számos kiemelkedő tevékenységű, Nobel-díjas híresség is) több hónapos itt-tartózkodását, kutatását tette lehetővé; több mint 150 nemzetközi konferenciát, illetve műhelybeszélgetést szervezett, összességében több ezer résztvevővel. Mindezen eredmények ellenére mégis úgy érezzük, tevékenysége nem eléggé ismert a magyar tudományos életben. A Collegium Budapest közvetlen mintája, a berlini Wissenschaftskolleg volt, amely 1980 óta működik. Valamivel korábban alakult a hollandiai NIAS – Netherlands Institute for Advanced Study in the Humanities and Social Sciences, Wassenaar –, van ilyen intézet Svédországban (SCASSS – Swedish College for Advanced Study in the Social Sciences, Uppsala), Skóciában (Edinburgh Institute for Advanced Study), hasonló jellegű intézmény a bécsi IWM (Institut für die Wissenschaften der Menschen) is. Talán meglepően hangzik, de a hasonló intézményeket elősoroló lista egyelőre még nem különösebben hosszú. Amerikában is csupán néhány hasonló, nemzetközi hírű intézmény jött létre az elmúlt két évtizedben a Princeton riválisaként, ezek között a legfontosabbak: a stanfordi Center for Advanced Studies in the Behavioral and Social Sciences (CABS), az Institute for the Humanities (Chapel Hill, North Carolina), a Getty Research Institute (GRI, Los Angeles), a Woodrow Wilson Center (Washington) és a Santa Fé Institute. Büszkék lehetünk arra, hogy

a Collegium Budapest létrehozásában részt vállaló hat nyugat-európai állam (Ausztria, Franciaország, Hollandia, Németország, Svájc, Svédország) képviselői és az alapításban részt vevő magánalapítványok éppen Budapestet találták a legalkalmasabbnak egy ilyen típusú szellemi műhely létrehozására, ezzel hazánkat mint a régió leggazdagabb szellemi tradícióval rendelkező központját választva egy Institut for Advanced Study létrehozására. Szerencsés fogadtatást is kapott ez a kezdeményezés: a Collegium Budapest 1993. júniusi, hivatalos felavatásán Antall József miniszterelnök mondott ünnepi megnyitó beszédet, nem sokkal később pedig Göncz Árpád és Richard Weizsäcker államfők tanácskoztak a Collegium Budapestnek otthont adó régi budai Városháza udvarán az ösztöndíjas vendégként itt tartózkodó első tudóscsoporttal.

Az Eötvös Collegium épülete tehát most ünnepli születésnapját: Eötvös Loránd 1895-ben alapította meg a *tudomány művelésének e szentélyét*, és a Collegium 1910-ben költözött be ezen falak közé, ahol most a Collegium megisztelő meghívásának eleget téve, a hazai és nemzetközi tudományos közösség elismerő főhajtása mellett együtt készíthetünk – távolról sem teljességre törekvő – számvetést az elmúlt száz esztendő történetéről. Az Alpár Ignác tervezte gyönyörű épület azon felemelő, sajnos igen kevés számú hazai példák egyike, amikor egy oktatási intézmény igényeinek és funkcióinak körültekintő figyelembevételével került sor az adott épület megtervezésre és kivitelezésre. Ha körbetekintünk, azt látjuk, hogy a tervezők és az építők szeme előtt az a magasztos cél lebegett, hogy az Eötvös Collegium épülete esetében a külső – a forma – és a belső – az intézmény eszmei céljai, a falak közt folyó képzés – tökéletes összhangban legyen egymással. Építészetbe álmódott *kalokagathia*: íme, többek között ezt hirdette és – a kommunizmus fájdalmas, az intézmény önállóságát felszámoló, szellemségét megcsúfoló évtizedei kivételével – hirdeti ma is. Az Eötvös Collegium hagyományaihoz híven elsősorban arra törekszik, hogy olyan tanárokat képezzen a magyar köz- és felsőoktatás számára, akik egyszerre tekintik élethivatásuknak a tanítást és választott szaktudományuk művelését. Az ilyen „tudós tanár” eszményt célul kitűző hallgatóknak kíván ideális körülményeket biztosítani szakismereteik elmélyítéséhez egyetemi tanulmányaik idején. Hogy csak a humán tudományoknál és saját, szűkebb szakterületemnél, a klasszika-filológiánál maradjak, néhány, kiemelkedő jelentőségű tudós-tanár neve ötlük eszembe, akik az Eötvös Collegiumban folytatták tanulmányaikat, majd a szakterület nemzetközi hírű művelőivé váltak: Gombocz Zoltán, Borzsák István, Horváth János, Vekerdy József, Sarkady János, Ritoók Zsigmond, Szepessy Tibor, és akkor még a hozzánk közelebbi évtizedekből nem is idéztem neveket. Elhivatottságot követelő műhelymunka, az elitképzésben való helytállás, a jövő nemzedékeinek minél színvonalasabb tanítására, képzésére alkalmas tanárok magas szintű

felkészítése, felelősségteljes szellemi munka, a tudományszakok művelői közötti kölcsönös érdeklődés kialakítása és ápolása, a hallgatók és az oktatók közötti kölcsönös tisztelet és harmonikus együttműködés, valamint az eredmények hazai és nemzetközi elismertségére való törekvés: ezek a mutatók minden szónál beszédesebben vallanak arról, hogy az Eötvös Collegium – hűen hagyományaihoz – a 21. században is Magyarország egyik kiemelkedő szellemi műhelye marad, értékteremtő és értékmegőrző tevékenységével vezető szerepet fog játszani a magyar és az egyetemes kultúra, valamint tudományosság ápolásában és fejlődésében. Amikor ehhez a munkához kívánok sok sikert a Collegium Budapest nevében az Eötvös Collegium igazgatójának, valamennyi oktatójának, jelenlegi és jövőbeni diákjának, engedjék meg, hogy egyúttal javaslatot tegyek kapcsolataink szorosabbra fűzésére. Mostantól fogva a Collegium Budapest programjairól – elősorban is az intézetünkben kutatómunkát folytató hazai és külföldi tudósok előadásairól, szemináriumairól – folyamatosan tájékoztatjuk az Eötvös Collegiumot, és mind az oktatókat, mind a diákokat szeretettel várjuk ezeken az eseményeken.

Tartalomjegyzék

<i>Laudationes externorum</i>	9
René Roudaut	11
François Laquièze	14
Monique Canto-Sperber	15
Salvatore Ettore	16
Andrea Ferrara	18
Chiara Faraggiana di Sarzana	21
P. J. Rhodes	23
Herwig Maehler	24
Chris Carey	26
Mike Edwards	28
Shawn Gillen	29
Nikolaus Hamm	32
Elisabeth Kornfeind	34
Leonore Peer	36
Christian Gastgeber	38
Hermann Harrauer	42
Herbert Bannert	45
Jana Grusková	46
Christine Glaßner	47
August Stahl	48
Javier Pérez Bazo	50
Alicia Gómez-Navarro	52
 <i>Laudationes Hungarorum</i>	 57
Réthy Miklós	59
Hoffmann Rózsa	61
Dux László	65
Mezey Barna	67
Szepessy Tibor	70
Hiller István	73
Keszei Ernő	74
Dezső Tamás	76
Kozma László	77

Soós Anna	79
Pintér Károly	82
Kátai Zoltán	84
Körmendy Mariann	85
Karsai György.....	87
Kincses János	90
<i>Rectores</i>	93
Conspectus	95
Gerevich Tibor: Az Eötvös Collegium története – Bartoniek Géza (1854–1930)	96
Kiss Jenő: Gombocz Zoltán életéről és munkásságáról	103
Markó Veronika: Szabó Miklós	113
Nagy János: Keresztury Dezső	126
Pál Zoltán: Lutter Tibor	132
Szijártó István: A világra nyitott ablak	136
Vekerdy József	145
Bertényi Iván: Igazgatói működésem az Eötvös József Collegiumban (1993–1996)	147
Bollók János.....	149
Takács László	154
<i>Historica • Res gestae</i>	161
Gángó Gábor: Eötvös József és barátai egyetemi éveiről, különös tekintettel a politikatudományi képzésre	163
Garai Imre: A magyar középiskolai tanári szakma kialakulása	176
Tóth Magdolna: „A budai parti ígéretföldje”	203
Kovácsik Antal: Az Eötvös Collegium Ménesi úti épületének felavatása a korabeli sajtó tükrében	211
Markó Veronika: Hogyan lett az Eötvös József Collegium könyvtárából az Irodalomtudományi Intézet Eötvös Könyvtára?	220
Szójka Emese: Fülep Lajos néprajzi gyűjteménye	236
Kucsman Árpád: Kémikusok a régi Eötvös Collegiumban	272
Győri Róbert: A múlttal való tudományos leszámolás – Eötvös collegista geográfusok az 1950-es években	288
Czifrusz Márton: Helyek és pozíciók újraírása – Wallner Ernő, Lettrich Edit és a hazai szociálgeográfiai iskola viszonya Mendöl Tibor örökségéhez	312
Tóth Károly: Művészettörténészek az Eötvös Collegiumban (1896–1950).....	328
Ritoók Zsigmond: Klasszika-filológia az Eötvös Collegiumban.....	345
Kucsman Árpád – Liptay György: Eötvös-kollégisták a Fasori Gimnázium tanári karában	348
Kapitány Adrienn: Az 1950-es évek a Kollégium történetében.....	365

Marafkó László: Nagyhatalmak ugratása, avagy groteszk lapok az Eötvös Kollégium félmúltjából	378
Dénes Iván Zoltán: Diákmozgalom Budapesten 1969-ben	383
Bakos István: Emlékeim a kollégista Kilencekről	401
ifj. Arató György: „Szabadság a jelszavunk” Március 15-e az Eötvös Kollégiumban, 1955–1984	410
Szabics Imre: Az Eötvös József Collegium és az École Normale Supérieure	419
Nemes Tibor: Az Eötvös Collegium és az École Normale Supérieure közötti közvetlen kapcsolatok újraélesztése a 80-as években	428
Bubnó Hedvig: Összefoglaló a collegiumi spanyol nyelvoktatásról, 1992–2010	432
<i>Historica • Magistri</i>	435
Korompay H. János: Horváth János és az Eötvös Collegium	437
Móser Zoltán: Ha a szellem napvilága ragyog	456
Farkas Zoltán et alii: Czebe Gyula élete dokumentumokban.....	463
Szakály Sándor: Szurmay Lajos, tábornok az Eötvös Collegiumból	553
Szávai János: Gyergyai Albert és az Eötvös Collegium	563
Ress Imre: Hugo Kleinmayr és a germanisztikai oktatás megalapozása az Eötvös Collegiumban	570
Kiss Jenő: Zsirai Miklós	579
Keszthelyi Lajos: Bay Zoltán	596
Pál Zoltán: Keresztury Dezső igazgatósága az állambiztonsági megfigyelések tükrében	599
Keszthelyi Lajos: Faragó Péter	612
Farkas Zoltán: Gyóni Mátyás	617
Papp István: Kettős ügynök – Nagy Péter, Szabó Dezső és az állambiztonság.....	625
Balogh Elemér: Szász Imre versus Brusznai Árpád	638
Bottyán Gergely: Antal László és a mai magyar nyelvtudomány	643
Dörnyei Sándor: Emlékezés Tomasz úrra	648
Ifj. Tomasz Jenő: Tomasz úr és az Eötvös Collegium.....	653
<i>Memorabilia</i>	683
„Felújítani azt, ami érdemes” – Beszélgetés Elekfi Lászlóval	685
Tóth Gábor: Az idő sodrában	709
Lekli Béla: Az Eötvös Kollégium az 1956 utáni években	836
Gereben Ferenc: Egyetemi évek (1962–1967).....	838
Kósa László: Az Eötvös Kollégiumban éltem én is (1963–1967).....	861
Bakos István: Az Eötvös Kollégium autonómiaöregvései és Baráti Körének megalakítása.....	889
Galántai Ambrus: Szubjektív történelem	899

Studia Germanica 923

Balázs Sára: "Freiwillig dient der Geist":

Germanistik in der Veranstaltungsreihe des Lustrum Saeculare Collegii 925

Eve-Marie Kallen: Dezső Keresztury als Kulturvermittler und Pädagoge

und das Eötvös-Collegium 928

August Stahl: „Schlussstück”. Rilkes Sicht und Deutung des Todes 944

Frank Baron: Die Entstehung des Faust-Mythos im 16. Jahrhundert 962

Christine Glaßner: Zur handschriftlichen Überlieferung der Visiones Georgii 967

András F. Balogh: Schlacht der Stereotype in der Vngrischen

Schlacht des Jacob Vogel 975

Ilona Feld-Knapp Cathedra Magistrorum – Lehrerforschung.

Lehrer-Denken und Lehrer-Wissen 982

Géza Horváth: Elmar Tophoven, der Begründer des Europäischen

Übersetzer-Kollegiums 997

Anita Czeglédy: „Schutzmarke: der Steg.”

Interkulturalitätin Márton Kalász' Lyrik 1006

Studia Slavica 1021

Katalin Kroó: Slawistik in der Veranstaltungsreihe

des Lustrum Saeculare Collegii 1023

Urs Heftrich: Lew Tolstoi und Anton Tschechow: Zum Doppeljubiläum 2010 1025

Bettina Kaibach: Raum für Nostalgie: Steppe und Prärie in Anton Čechovs Step'

und Willa Cathers My Ántonia 1032

Wolf Schmid: Eventfulness and Context 1052

Studia Classica 1065

Tamás Mészáros: Klassische Philologie in der Veranstaltungsreihe

des Lustrum Saeculare Collegii 1067

Mike Edwards: The Application of Criticism to Textual Criticism 1069

Herwig Maehler: Pindar und die Tyrannen 1076

P. J. Rhodes: The Erxadieis inscription 1084

Artes 1093

Teleki Pál, a Collegium kurátora (1920–1941) 1095

Epikus és komikus collegiumi enumeráció 1935-ből – Közreadja: Takács László 1100

Farkas Zsuzsa: Fotótörténeti adalékok az Eötvös Collegium archív fotóiról 1119

Sütle Ágnes Katalin: Az Eötvös Collegium épülete 1137

Havas László: Hadrianus mint Pseudo-Alexandros? 1146

Sántháné Gedeon Mária: Kultúraközi kommunikáció: magyarságkép az angol mint lingua franca tükrében.....	1156
Csuday Csaba: Az irodalom: „negatívan élni”	1161
Szlukovényi Katalin: Kollégisták, költők, korszakok: szépirodalmi hagyományok az Eötvös Collegiumban	1165
<i>Membra et alumni</i>	1179
<i>Pro patria defuncti</i>	1211
Tartalomjegyzék.....	1215
Appendix – Mellékletek jegyzéke	1221

Kedves Olvasó!

Önre gondoltunk, amikor a könyv előkészítésén munkálkodtunk. Kapcsolatunkat szorosabbra fűzhetjük, ha belép a *TypoKlubba*, ahonnan értesülhet új kiadványainkról, akcióinkról, programjainkról, és amelyet a www.tygotex.hu címen érhet el. Honlapunkon megismerkedhet kínálatunkkal is, egyes könyveinknél pedig új fejezeteket, bibliográfiát, hivatkozásokat találhat, illetve az esetlegesen előforduló hibák jegyzékét is letöltheti.

Kiadványaink egy része e-könyvként (is) kapható:

www.interkonyv.hu

Észrevételeiket a velemeney@tygotex.hu e-mail címen várjuk.

Kiadja az Eötvös Collegium és a Typotex Kiadó, az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

Felelős kiadó: dr. Horváth László – Votisky Zsuzsa

Tördelte: Vidumánszki László

A borítót tervezte: Tóth Norbert

Terjedelem: 85,6 (A/5) ív

Nyomta és kötötte: Séd Nyomda, Szekszárd

Felelős vezető: Katona Szilvia